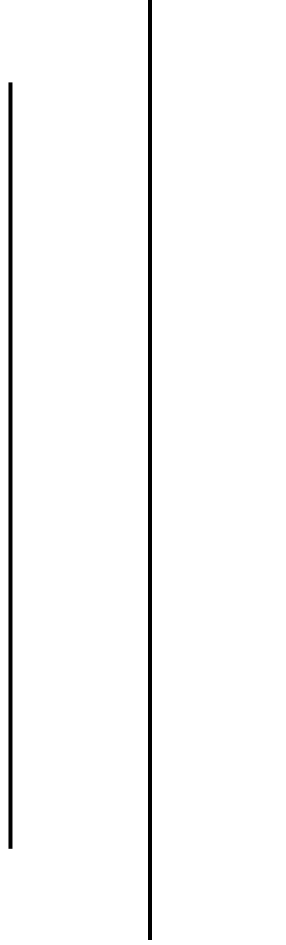

जलस्रोत तथा सिँचाइ योजना कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५

प्रदेश सरकार
भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय
गण्डकी प्रदेश, पोखरा

जलश्रोत तथा सिँचाइ योजना कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५

प्रस्तावना: गण्डकी प्रदेश सरकार भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयको वार्षिक कार्यक्रममा समावेश भएका जलश्रोत, सिँचाइ, भूमिगत सिँचाइ र जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्न यो कार्यविधि बनाइ जारी गरिएको छ ।

परिच्छेद – १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस कार्यविधिको नाम “जलश्रोत तथा सिँचाइ योजना कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५” रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि प्रदेश सरकार (मन्त्रपरिषद) बाट स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा;

क) "मन्त्रालय" भन्नाले भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

ख) "योजना" वा "निर्माण कार्य" भन्नाले प्रदेश भित्रका जलश्रोत, सिँचाइ, भूमिगत सिँचाइ र जलउत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कुनै योजना वा प्रणालीको सम्पूर्ण वा केही भागको अध्ययन, सर्भेक्षण, निर्माण, पुनर्निर्माण, नवीकरण, सुदृढिकरण, मर्मत सम्भार, संचालन, व्यवस्थापन, रोकथाम, आकस्मिक प्रकोप नियन्त्रण वा प्रणाली संझनु पर्दछ र सो शब्दले योजना संचालनका लागि गर्नु पर्ने नियमित र आकस्मिक कार्यहरू अन्तर्गत गरिने कार्य समेतलाई बुझाउँछ ।

ग) “सिँचाई योजना” भन्नाले कृषिजन्य उपयोगको लागि संरचनाबाट जग्गा जमिनमा पानी पुर्याउने प्रक्रिया सम्झनु पर्दछ ।

घ) “जलउत्पन्न प्रकोप योजना” भन्नाले जलउत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण, रोकथाम वा व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित निर्माण कार्य सम्झनु पर्दछ ।

ङ) "स्थानीय तह" भन्नाले प्रचलित कानून बमोजिम गठित गाउँपालिका, नगरपालिका तथा जिल्ला समन्वय समितिलाई संझनुपर्दछ ।

च) "प्याकेजिङ्ग" भन्नाले खण्ड (ख) बमोजिमको एउटै निर्माण कार्यलाई सो कार्यको प्रकृति, अवस्थिति, स्वीकृत वार्षिक बजेट आदि हेरी निर्माण कार्यको लागत अनुमान स्वीकृत हुने समयमै दुई वा दुईभन्दा बढी खण्डमा विभाजन गरी स्वीकृति गराउने कार्यलाई बुझाउँछ ।

छ) "उपभोक्ता" भन्नाले खण्ड (ख) बमोजिमको योजना वा प्रणालीबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित हुने व्यक्तिलाई बुझाउँछ ।

- ज) "साधारण सभा" भन्नाले खण्ड (ड) बमोजिमका व्यक्तिहरु सदस्य रहने वा ती व्यक्तिहरुले निर्वाचन गरि पठाएको प्रतिनिधिमूलक समूहलाई बुझाउँछ ।
- झ) "उपभोक्ता संस्था" वा "उपभोक्ता समिति" वा "उपभोक्ता समूह" वा "लाभग्राही समूह" वा "व्यवस्थापन समिति" भन्नाले खण्ड (ख) बमोजिमको योजना वा प्रणालीका खण्ड (ड) बमोजिमका सदस्यहरु मध्येबाट प्रचलित कानून अनुसार गठन भएको एक वा ठूलो क्षेत्र ओगटेको योजना वा प्रणाली वा कार्यको हकमा एकभन्दा बढी संस्थालाई बुझाउँछ ।
- ञ) "उपभोक्ता संस्था वा उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ता समूह वा लाभग्राही समूह वा व्यवस्थापन समिति वा लाभग्राही संस्थाका पदाधिकारी" भन्नाले खण्ड (छ) बमोजिमको उपभोक्ता संस्था वा उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ता समूह वा लाभग्राही समूह वा लाभग्राही संस्था वा व्यवस्थापन समितिका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव लगायत अन्य कार्यकारी सदस्य समेतलाई बुझाउँछ ।
- ट) "कार्यालय" भन्नाले भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय मातहतका जलश्रोत तथा सिँचाइ विकास डिभिजन वा सब-डिभिजन, भूमिगत सिँचाइ विकास डिभिजन वा सब-डिभिजन वा सोहि प्रकृतिको काम गर्न स्थापित अन्य बिषयगत कार्यालयलाई समेत बुझाउँछ ।
- ठ) "सम्झौता" वा "खरिद सम्झौता" भन्नाले सार्वजनिक निकाय र आपूर्तिकर्ता वा निर्माण व्यवसायी वा परामर्शदाता वा सेवाप्रदायक बीच सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ५२ बमोजिम भएको खरिद सम्बन्धी सम्झौता सम्झनु पर्छ ।
- ड) "तोकिएको वा तोकिए बमोजिम" भन्नाले भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालयले यस कार्यविधि अन्तर्गत रही बेला बेलामा तोकेको ढाँचा भन्ने सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

माग फारम, संस्थागत विकास र जनसहभागिता

१. योजना अनुरोध फारम भर्ने: (१) सिँचाई योजनाको पहिचान, सर्भेक्षण वा अध्ययन अगावै उपभोक्ताले तोकिएको ढाँचामा निवेदनकासाथ योजना अनुरोध फारम भरी तपशील बमोजिमको विवरण पेश गर्नुपर्नेछ ।

- क) सिँचाई गर्नुपर्ने व्यक्तिगत जग्गा जमिनको विवरण (कित्ता नम्बर र क्षेत्रफल) र कुल कमाण्ड एरिया,
- ख) जग्गा वा घर मुलीको नाम, परिवार संख्या, हस्ताक्षर,
- ग) जम्मा घरधुरी संख्या,
- घ) योजनाको आवश्यकता, भैरहेको योजना भए प्रमुख समस्याहरु
- ड) पानीको श्रोत, श्रोतको किसिम, श्रोतसम्मको दुरी वा कुलोको लम्बाई र अन्य विवरणहरु,

(२) उपदफा (१) को अतिरिक्त सिंचाई हुने जग्गाको हकमा प्रतिहेक्टर रु. ५० (प्रति रोपनी रु. २.५०) का दरले निश्चित रकम धरौटी राख्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम दाखिला भएको धरौटी कार्यालयले सिंचाई योजना संभाव्य भएमा मात्र योजनाको मर्मत संभार कोषमा जम्मा गर्नेछ अन्यथा सो रकम फिर्ता गर्नेछ।

२. उपभोक्ता समिति गठन: (१) विस्तृत सर्भेक्षण तथा सम्भाव्यता अध्ययन वा कार्यान्वयनका लागि छनौट भएको योजनामा उपभोक्ता समिति गठन नभएको भए गठन गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम उपभोक्ता समिति गठनका लागि कम्तिमा दुई तिहाई उपभोक्ताको उपस्थितिमा र सम्भव भएसम्म कार्यालय तथा स्थानीय जनप्रतिनिधिको रोहबरमा सो समिति गठन गर्नुपर्नेछ ।

(३) उपभोक्ता समिति गठन पश्चात उपभोक्ता समितिको पदाधिकारीले योजना सञ्चालन हुने स्थानीय तहबाट त्यसको गठनको माइन्ड्युट सहितको व्यहोरा प्रमाणित गरि ल्याउनु पर्नेछ ।

(४) उपभोक्ता समिति चयन गर्दा देहायका बुदाँहरू ख्याल गर्नु पर्नेछ ।

क) महिला संख्या एक तिहाई,

ख) सबै जात, जाति, दलित र पिछडिएको वर्गको प्रतिनिधित्व सुनिश्चितता,

ग) योजनाले समेट्ने क्षेत्रको सकभर समानुपातिक प्रतिनिधित्व ।

तर निर्माण व्यवसायी भएको, कुनै पनि सरकारी पदमा वहाल भएको तथा लाभको पद धारण गरेको र सिंचाइ सेवा शुल्क नतिरेको व्यक्ति सो समितिका लागि योग्य हुने छैनन्।

(५) उपभोक्ता संस्थाको कार्य समितिको पदावधि बढिमा ४ वर्षको हुनेछ र पदावधि समाप्त हुनु भन्दा ३ महिना अगावै नयाँ निर्वाचनको तैयारी शुरुगरि ४ वर्ष भित्रै नयाँ निर्वाचित कार्य समितिलाई पदभार हस्तान्तरण गर्नु पर्नेछ ।

तर एउटै व्यक्ति लगातार दुई कार्यकाल (वा आठ वर्ष) का लागि मात्र पदाधिकारी बन्न पाउनेछ।

३. उपभोक्ता समितिको कार्यसमिति सम्बन्धी: (१) उपभोक्ता समितिले निर्धारित समयमा देहायको कार्य सम्पन्न गर्नुपर्दछ ।

क) वार्षिक साधारण सभा,

ख) वार्षिक कार्यक्रम र खर्चको सार्वजनिक लेखा परिक्षण ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निर्णयको प्रतिलिपी कार्यालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

४. उपभोक्ता समितिको दर्ता: (१) उपभोक्ता समितिको संस्था दर्ताका लागि जलस्रोत ऐन, २०४९ र सिंचाइ नियमावली, २०५६ लाई अनुसरण गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपभोक्ता समितिको संस्था दर्ता सम्बन्धमा एकरूपता ल्याउन मन्त्रालयले नमुना विधान बनाई सहजीकरण गर्न सक्नेछ ।

(३) उपभोक्ता समितिको संस्था दर्ता सम्बन्धित कार्यालयमा हुनेछ ।

(४) प्रचलित कानून बमोजिम गठन, दर्ता र नविकरण भएको उपभोक्ता समितिसँग मात्र निर्माण कार्यको सम्झौता गर्न र रकम भुक्तानी गर्न सकिने छ ।

५. **प्रतिबद्धता जनाउनु पर्ने:** (१) सिँचाइ योजनाको विस्तृत सर्भेक्षण तथा सम्भाव्यता अध्ययनका क्रममा वा योजना कार्यान्वयन अगावै उपभोक्ता समितिले तपशील बमोजिमका कुरामा लिखित प्रतिबद्धता जनाउनु पर्नेछ:

क) कुल लागत अनुमान अंकको ०.५% का दरले मर्मत सम्भार कोष स्थापना गर्न,

ख) कुल लागत अनुमान अंकको न्यूनतम ३% जनसहभागिता जुटाउन,

ग) नयाँ योजनाको हकमा योजनाको निर्माण कार्य सकिएपछि संचालन, व्यवस्थापनको जिम्मा लिन,

घ) उपभोक्ताको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरी सदस्यता कार्ड वितरण गर्न,

ङ) संचालन, व्यवस्थापन र वार्षिक रूपमा गर्नुपर्ने स-साना मर्मत सम्भारको लागि चाहिने रकम सिँचाइ सेवा शुल्कबाट जुटाउन,

च) योजनालाई थप जग्गा आवश्यक परेमा त्यस्तो जग्गाको व्यवस्थापन गर्न ।

(२) उपदफा १ को (च) खण्ड बमोजिम थप जग्गा आवश्यक परेमा उपभोक्ताबाट त्यसको व्यवस्थापन गर्नु पर्नेछ र त्यस्तो रकमलाई जनसहभागिता वापतको कार्यको रूपमा मुल्यांकन गरिने छ ।

६. **मर्मत सम्भार कोष:** (१) सिँचाइ योजनाको कुल स्वीकृत लागत अनुमान अङ्कको ०.५% रकम उपभोक्ताबाट सिँचाइ हुने जग्गाको क्षेत्रफलको आधारमा संकलन गरी मर्मत सम्भार कोष स्थापना गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको रकम उपभोक्ता समितिको अध्यक्ष र सिँचाई कार्यालयको प्रतिनिधिको संयुक्त हस्ताक्षरबाट संचालन हुने गरी सकभर "क" वा "ख" वर्गको बैङ्कमा मुद्दती खाता खोली जम्मा गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम सञ्चित रकम सिँचाई योजनामा आपतकालीन वा क्षतिग्रस्त अवस्थामा पानी संचालन वा सेवा पुनर्स्थापना वा तटबन्ध वा मर्मत सम्भार जस्ता कार्यमा उपयोग गरिने छ ।

७. **जनसहभागिता:** (१) सिँचाइ योजना: कुल लागत अनुमानको कम्तीमा ३ प्रतिशत वा उपभोक्ता समितिले कार्यालयसँग सम्झौता गरि गर्ने कार्यको कम्तीमा १० प्रतिशतमा जुन रकम बढी हुन्छ सोही रकम बराबर उपभोक्ता समितिले लागत सहभागिता गर्नु पर्नेछ ।

(२) जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन योजना: उपभोक्ता समितिले कार्यालयसँग सम्झौता गरि गर्ने कामको कम्तीमा १० प्रतिशत बराबर लागत सहभागिता गर्नु पर्नेछ ।

तर जलउत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापन योजनामा ठेक्का-पट्टाबाट काम गराउंदाको अवस्थामा र क्षतिग्रस्त

योजनाको आकस्मिक मर्मत सम्भार कार्यमा जनसहभागिता जुटाउन अनिवार्य हुने छैन।

(३) उपदफा (१) र (२) बमोजिमको जनसहभागिता योजनाको कूल कामहरु मध्ये उपभोक्ता समितिले छानेको काम, श्रममूलक काम, निर्माण सामग्री संकलन, नगद आदिद्वारा जुटाउन सकिनेछ।

८. **कार्य विभाजन सम्झौता:** (१) लागत अनुमान स्वीकृत भएपछि देहायका विषयवस्तु उल्लेख गरि कार्यालय र उपभोक्ता समितिको बीचमा तोकिएको ढाँचा अनुसार कार्य विभाजन सम्झौता गर्नुपर्दछ:

क) जनसहभागिताबाट पुरा गर्नु पर्ने काम,

ख) सरकार वा विकास साझेदारको सहयोगबाट सम्पन्न गर्नुपर्ने काम,

ग) निर्माण कार्य सम्पन्न भैसकेपछि उपभोक्ता समितिले उक्त योजनाको संचालन, व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भारको जिम्मेवारी तथा दायित्व।

९. **सिँचाइ सेवा शुल्क:**

(१) सिँचाइ जल उपभोक्ता संस्थाले जग्गा धनी वा किसानको तथ्यांक अध्यावधिक गरी उपभोक्तालाई सदस्यता कार्ड वितरण गर्नु पर्दछ।

(२) योजनाको नियमित संचालन, व्यवस्थापन र सालिन्दा गर्नु पर्ने स-साना मर्मत सम्भार कार्यको लागि नियमित रूपमा वार्षिक सिँचाइ सेवा शुल्क संकलन गर्नु पर्दछ।

(३) सिँचाइ सेवा शुल्क तिर्नु सिँचाइ सुविधा उपयोग गर्ने हरेक उपभोक्ताको दायित्व हुनेछ।

(४) सिँचाइ सेवा शुल्कको निर्धारण गर्न जल उपभोक्ता समितिले प्रस्ताव साधारण सभा समक्ष पेशगर्ने छ।

(५) सिँचाइ सेवा शुल्कको दर प्रति रोपनी प्रति वर्ष न्यूनतम रु ५०।- भन्दा कम नहुने गरी जल उपभोक्ता समितिको साधारण समितिले अनुमोदन गरे बमोजिम हुनेछ।

(६) सेवा शुल्क निर्धारण गर्न बसेको त्यस्तो साधारण सभामा कार्यालय, कृषि ज्ञान केन्द्र र स्थानीय तहको प्रतिनिधिलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिने छ।

(७) अर्को व्यवस्था नहुञ्जेल संयुक्त व्यवस्थापन अन्तर्गत संचालनमा रहेका सिँचाइ प्रणालीको सिँचाइ सेवा शुल्कको बाँडफाँड प्रक्रिया प्रचलित सिँचाइ नियमावली, २०५६ अनुसार हुनेछ।

(८) यसरी संकलन गरिएको सिँचाइ सेवा शुल्कलाई उपभोक्ता समितिले आफ्नो योजनाको संचालन, व्यवस्थापन, संस्थागत विकास र योजनाको मर्मत सम्भार कार्यमा खर्च गर्न सक्नेछन्। तर त्यस्तो खर्चको नियम अनुसार वार्षिक लेखापरीक्षण गरी साधारण सभाबाट अनुमोदन गर्नु पर्नेछ।

परिच्छेद -३
योजना स्वीकृती

१०. योजना स्वीकृती समिति (Project Approval Committee): (१) मन्त्रालयमा एक करोड रुपैया भन्दा बढी लागत अनुमान भएका योजनाको स्वीकृतिको लागि मन्त्रालयको सचिवको संयोजकत्वमा योजना स्वीकृती समिति रहने छ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछः

क) मन्त्रालयको सचिव	– संयोजक
ख) प्रमुख, जलस्रोत तथा उर्जा विकास महाशाखा	– सदस्य
ग) सम्बन्धित कार्यालयको कार्यालय प्रमुख	– सदस्य
घ) जलस्रोत तथा नदी नियन्त्रण शाखाका ईन्जिनियर	– सदस्य

(३) योजना स्वीकृती समितिले डिभिजन वा सव डिभिजन वा कार्यालयबाट कार्यान्वयन गर्नुपर्ने योजनाको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदनको आधारमा गरी आर्थिक हिसाबले किफायती, प्राविधिक हिसाबले सम्भाव्य, वातावरणीय हिसाबले अनुकूल, सामाजिक हिसाबले स्वीकार्य तथा संचालन-व्यवस्थापनका दृष्टिकोणले सहज र दीगो ठहर्याएका तथा प्रतिफल आकर्षक देखिएका योजना कार्यान्वयन गर्न स्वीकृति दिनेछ ।

(४) योजना स्वीकृत भएपछि कार्यान्वयनका लागि प्रचलित सार्वजनिक खरिद ऐन, नियमावली बमोजिम प्रक्रिया अपनाई विस्तृत डिजाइन, नक्शा र लागत अनुमान स्वीकृत हुनेछ ।

परिच्छेद -४

उपभोक्ता समितिसँग गरिने खरिद प्रक्रिया

११. उपभोक्ता समितिबाट काम गराउने प्रक्रिया: सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम ९७ तथा अन्य प्रचलित नियम कानूनको अलावा उपभोक्ता समितिबाट काम गराउने प्रक्रिया देहाय बमोजिम हुनेछः

क) कार्यसञ्चालनका प्राथमिकताका आधार: प्राविधिक जटिलता नरहेका तथा एकै आर्थिक वर्षमा सम्पन्न गर्न सकिने देहाय बमोजिमका कार्यहरु उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गराउन सकिनेछः

- (१) श्रम मूलक तथा स्थानीय क्षमता र स्रोत-साधनमा आधारित कार्य,
- (२) स्थानीय स्तरमा रोजगारी सिर्जना गर्ने कार्य,
- (३) अधिकतम उपभोक्ताहरु सहभागी हुनसक्ने प्रकृतिका कार्य,
- (४) यस प्रक्रियाबाट सम्पादन गराउँदा मितव्ययी र दीगो हुनसक्ने प्रकृतिका कार्य ।

ख) खरिद सम्झौतामा व्यवस्था गर्नुपर्ने थप कुराहरु:

- (१) सम्झौता बमोजिमका कार्यको बीमा गर्नु पर्ने नपर्ने तथा त्यसको विवरण,
- (२) त्रुटी सच्याउने तथा भूल सुधार गर्ने समयावधि र उक्त समयावधि सम्मका लागि कट्टा गरेर राखिने धरौटीको अंश प्रतिशत ।
- (३) भुक्तानी गर्दा तोकिएको जनसहभागिताको समानुपातिक अंश कट्टा गर्नुकुरा र सम्पूर्ण जनसहभागिता अन्तिम भुक्तानी गर्नुअघि नै फछ्यौट भइसक्नु कुरा ।
- (४) उपभोक्ता समितिले गरिने भुक्तानी संस्थाको बैंक खाता मार्फत हुने कुरा ।
- (५) कार्यालयले उपभोक्ता समितिले जनश्रमदानको रूपमा वा भुक्तानी पाउने गरी सम्पादन गरेको कामको विवरण समेत नापी किताबमा अनिवार्य रूपमा चढाउनु पर्नेछ ।

ग) उपभोक्ता समितिसँग सम्झौता भएको कामको म्याद थप:

- (१) खरिद सम्झौता भई कार्य सञ्चालनका क्रममा तोकिएको समयसीमा म्यादभित्र कार्य सम्पन्न नहुने स्थिति देखेमा समितिले उक्त म्याद तामेल हुनुभन्दा कम्तीमा ७ दिनअघि कार्यालय समक्ष थप म्यादका लागि निवेदन दिइसक्नु पर्नेछ ।
- (२) निवेदन साथ सम्पन्न भइसकेको कार्यको विवरण, गर्न बाँकी रहेको कामको विवरण, थप म्यादभित्र काम सम्पन्न गर्ने गरी तयार गरिएको कार्य तालिका, म्याद थप गर्नुपर्ने औचित्य, आदि समेत खुल्ने गरी कागजात पेश गर्नु पर्नेछ ।
- (३) त्यस्तो निवेदन प्राप्त भएपछि कार्यालयले सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा ५६ तथा सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ को नियम १२० अनुसार कारवाही अगाडि बढाउनुपर्नेछ ।
- (४) यस कार्यविधिमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि एउटा आर्थिक वर्षबाट अर्को आर्थिक वर्षमा म्याद जाने गरी म्यादथप गरिने छैन ।

परिच्छेद -५

योजना अनुगमन र मूल्यांकन

१२. गुणस्तर नियन्त्रण र परीक्षण:

(१) ठेक्का-पट्टाबाट हुने काममा सम्झौता गर्दा गुणस्तर सुनिश्चितता योजना (**Quality Assurance Plan**) समेत बनाउनु पर्नेछ जसमा तपसील बमोजिमका विवरणहरु खुलाउनु पर्नेछ:

- (क) प्रमुख स्थानीय निर्माण सामग्रीहरुको मापदण्ड वा खानी वा श्रोत र तिनको प्रयोगशाला परीक्षण,

- (ख) प्रमुख गैर स्थानीय निर्माण सामग्रीहरूको न्यूनतम गुणस्तरको मापदण्ड तथा तिनको प्रयोगशाला परीक्षण,
 - (ग) प्रमुख निर्माण कार्यहरूको न्यूनतम गुणस्तरको मापदण्ड तथा तिनको प्रयोगशाला परीक्षण,
 - (ग) विभिन्न निर्माण सामग्री तथा कार्यहरूको प्रयोगशाला परीक्षणको दर (फ्रिक्विन्सी),
 - (घ) निर्माण कार्यको गुणस्तर मापदण्ड (ग्रेड वा रेन्ज) नपुगेको अवस्थामा सो काम अस्वीकार्य हुन सक्ने अवस्था,
 - (ङ) निर्माण कार्यको थोरैमात्र गुणस्तर मापदण्ड (ग्रेड वा रेन्ज) नपुगेको अवस्थामा डिजाइन चेक गरी संरचना असुरक्षित नहुने अवस्था भएमा यस्तो कामलाई **sub-standard** कार्य मानेर त्यसको तल्लो ग्रेड वा समानुपातिक दररेटमा भुक्तानी हुनसक्ने अवस्था,
- (२) नियमित रूपमा निर्माण सामग्री र कामको गुणस्तर मापन गर्न प्रयोगशाला परीक्षण प्रचलित इन्जिनियरिङ्ग सिद्धान्त र अभ्यास अनुसार गर्नु पर्दछ, नमुनाको परीक्षण कार्यालयको रेखदेखमा गरि त्यसको अभिलेख राख्नु पर्दछ।
- (३) प्रयोगशाला परीक्षणको विवरण संलग्न राखी निर्माण व्यवसायीलाई भुक्तानी गर्नु पर्नेछ र प्रयोगशाला परीक्षणको सारांश विवरण चौमासिक प्रगति विवरणका साथ संलग्न राखी मन्त्रालयमा पठाउनु पर्ने छ। मन्त्रालयले प्रयोगशाला परीक्षणको रिपोर्ट बिश्लेषण गर्ने छ।
- (४) कार्यालयले ठेक्का-पट्टाबाट हुने कामको नियमित रेख-देख र निगरानिका लागि उपभोक्ता समितिसँग समन्वय गरी सुपरभाइजर, उपभोक्ता समिति वा उपभोक्ताहरू खटाउने व्यवस्था मिलाउनु पर्ने छ।
- (५) मन्त्रालयले केहि योजनाहरूको प्राविधिक परिक्षणको व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ।

१३. व्यवस्थापन बैठक (Management Meeting) र नियमित समीक्षा:

- (१) योजनासँग प्रत्यक्ष र परोक्ष रूपमा जोडिएका विविध पक्षको समीक्षा गरी सुधार वा समेट्नु पर्ने कार्यका बारेमा निर्णय लिन कार्यालयका प्रतिनिधि, निर्माण व्यवसायी र उपभोक्ता समितिका बीचमा आवश्यकता अनुसार बस्ने गरी व्यवस्थापन बैठक (म्यानेजमेन्ट मीटिंग)को आयोजना कार्यालयले गर्नु पर्ने छ:
- (क) स्वीकृत डिजाइन, लागत अनुमान र नक्शा,
 - (ख) मौजुदा ठेक्का सम्झौता, उपलब्ध बजेट,
 - (ग) स्पेसीफिकेसन, गुणस्तर परिक्षण र त्यसको नतिजा,
 - (घ) हालसम्मको कार्य प्रगति,
 - (ङ) हालसम्म भएको खर्च, अब सम्पन्न गर्नु पर्ने बाँकी काम, त्यसमा खर्च गर्न सकिने बाँकी रकम,
 - (च) बाँकी रहेको सम्झौताको म्याद, म्याद थप गर्नु पर्ने वा नपर्ने,
 - (छ) भुक्तानीमा देखिएका समस्याहरू,

- (ज) योजना कर््यान्वायन र त्यसको उद्देश्य हासिल गर्नमा देखापरेका समस्या, बाधा र चुनौतीहरु,
- (झ) जनसहभागिता, जनगुनासा आदि जस्ता अन्य कुराहरु
- (२) यस्तो किसिमको बैठकमा काम र समस्यासँग सम्बन्धित वा सरोकारवाला निकायको प्रतिनिधिलाई समेत आमन्त्रण गर्न सकिने छ।
- (३) यस्तो बैठकको माइन्युटको अभिलेख राख्नु पर्नेछ।

१४. मन्त्रालयबाट योजना अनुगमन र सुपरिवेक्षण:

- (१) मन्त्रालयबाट डिभिजनवा सब-डिभिजन वा कार्यालयले गरेको योजना छनौट, अध्ययन, सर्भेक्षण, विस्तृत डिजाईन र लागत अनुमान तयारी, खरिद प्रक्रिया, योजना निर्माण, गुणस्तर नियन्त्रणवा परीक्षण जस्ता काम र घोषित लक्ष्य प्राप्त गर्ने उपलब्धी सूचक सम्बन्धी कुराको अनुगमन, सुपरिवेक्षण र मुल्यांकन कार्य संचालन गरिने छ।
- (२) अनुगमनको प्रतिवेदन मन्त्रालयमा पेश गरी आवश्यक देखिएमा पृष्ठपोषणका लागि सम्बन्धित कार्यालयमा पठाईने छ।
- (३) वर्षभरी गरिने यस्तो अनुगमन कार्यको संक्षिप्त प्रतिवेदन बनाइ वार्षिक रूपमा समीक्षा तथा बिश्लेषण गरिने छ। यसबाट प्राप्त थप सुझाव समेत समेटेर त्यसको अभिलेख राखी कार्यान्वयनको लागि मातहतका निकायमा पठाइने छ।

१५. पानी परीक्षण (टेस्ट रन):

- (१) निर्माण कार्य सम्पन्न भएपछि सिंचाइ योजनाको प्रत्येक खरिद सम्झौता प्याकेजको सम्भव भएसम्म कार्यालय प्रमुख, इन्जिनियर, निर्माण व्यवसायी र जल उपभोक्ता संस्था तथा अन्य सरोकारवाला निकायको प्रतिनिधिको रोहबरमा पानी परीक्षण (टेस्ट रन) कार्य गर्नुपर्ने छ ।
- (२) त्यसको नतिजा र त्यस क्रममा कुनै कमी, कमजोरी वा त्रुटी वा थप सुधारका काम आवश्यक देखिएमा त्यसको अभिलेख छुट्टै रजिस्टरमा माइन्युट गरी राखिने छ। काम गर्ने निर्माण व्यवसायी वा जल उपभोक्ता संस्थाको हेल्चक्राईको कारणले गर्दा गरिसकेको काममा कुनै त्रुटी देखिएमा यस्तो किसिमको त्रुटी सच्याउने दायित्व पनि काम गर्ने निर्माण व्यवसायी वा जल उपभोक्ता संस्थाकै हुनेछ ।
- (३) यस बाहेकका कमी, कमजोरी वा थप सुधारका कार्यलाई चालु ठेक्का सम्झौताबाटै सम्बोधन गर्न कोसिस गरिने छ।

परिच्छेद - ६

विविध

१६. रकम छुट्टयाउन सक्ने: (१) सिंचाई योजनाको लागत अनुमान स्वीकृत गर्दा वातावरण संरक्षण कार्यका लागि निर्माण कार्यको लागतको २ प्रतिशतसम्म, उपभोक्ता संस्थाको तालिम कार्यका लागि १ देखि १.५

प्रतिशतसम्म र बीमा, गुणस्तर परीक्षण र यजबिल्ट ड्रिग आदिका लागि १ प्रतिशतसम्म रकम छुट्टयाउन सकिनेछ ।

(२) भूमिगत सिँचाइका लागि पावर ड्रिल ट्युववेलका हकमा पम्प तथा पम्प घर निर्माणका लागि आवश्यक बजेट समेत प्रदेश सरकारबाट ब्यवस्था गर्न सकिने छ ।

१७. खरिद प्याकेज बनाउन सक्ने: योजना निर्माण गर्दा कार्यालयले आवश्यकता अनुसार देहायका फरक-फरक खरिद प्याकेजहरु बनाई खरिद कार्य संचालन गर्न सक्नेछ:

(क) ठेक्का पट्टाबाट गरिने काम,

(ख) उपभोक्ता समितिबाट भुक्तानी पाउनेगरी गरिने काम,

(ग) उपभोक्ता समितिबाट निशुल्क गर्नुपर्ने काम ।

१८. ठेक्का लाग्दा घटेको रकमबाट थप काम गराउनु परेमा: (१) ठेक्का लाग्दा घटेको रकमबाट थप काम गराउन मन्त्रालयबाट पूर्व स्विकृती लिइ बार्षिक कार्यक्रम संसोधन गराउनु पर्नेछ ।

(२) आवश्यकता परेमा त्यस्तो बचत रकम अर्को कार्यालयमा समेत रकमान्तर गर्न सकिने छ ।

१९. गुनासो व्यवस्थापन:

(१) जलश्रोत तथा सिँचाइ योजना संचालन गर्दा कुनै ब्यक्ति, समुदाय र बातावारणलाई प्रतिकुल असर नपारिकन तथा पानीको श्रोतमा स्वामित्वको विवाद देखिएमा त्यसको निराकरण गरेर संचालन गर्ने प्रयास गर्नु पर्नेछ । यदि यस्ता किसिमका असर वा विवाद आउने देखिएमा तिनको निराकरण गरिने छ । यस प्रकारका गुनासा, विवाद र नकरात्मक असरका बारेमा सम्बन्धित निकायले लिखित निवेदन लिई निराकरण गराउन प्रयास गर्नु पर्नेछ ।

(२) योजना तहमा उपभोक्ता समितिले एक जना पदाधिकारी वा सदस्यको संयोजकत्वमा आवश्यकता अनुसार ३ देखि ५ सदस्यीय गुनासो व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सक्ने छ ।

(३) योजना तहमा निराकरण हुन नसकेका गुनासा कार्यालय (डिभिजन वा सब-डिभिजन) तहबाट निराकरण गर्न प्रयास गर्नु पर्नेछ ।

२०. कृषि कार्यालयसँग समन्वय र सहकार्य:

सिँचाइ योजना छनौट, अध्ययन र कार्यान्वयनका विभिन्न चरणमा कृषि ज्ञान केन्द्र र स्थानीय तहको कृषि शाखासँग समन्वय र सहकार्य गरेर कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सकिने छ ।

२१. बचाउ:

जलश्रोत तथा सिँचाइ योजना कार्यान्वयनका लागि प्रदेश सरकारको नर्स र डिजाइन गाइडलाइन नबनुन्जेलसम्म नेपाल सरकारले स्वीकृत गरेको अध्ययन, सर्भेक्षण र निर्माण सम्बन्धी नर्स तथा डिजाइन गाइडलाइन प्रयोग गरिने छ ।

२२. कार्यालय र मन्त्रालयको दायित्व:

(१) आफ्नो मातहतमा संचालन तथा सम्पन्न भएका जलश्रोत तथा सिँचाइ योजनाको तोकिएको ढाँचामा अद्यावधिक तथ्यांक राख्नु सम्बन्धित कार्यालयको जिम्मेवारी हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) को अतिरिक्त कार्यालयले प्रदेश सरकार तथा मन्त्रालयबाट संचालन तथा सम्पन्न भएका सिँचाइ योजनाको विवरणहरू, स्तर उन्नति, थप कमाण्ड एरिया विस्तार, नदी तथा पहिरो व्यवस्थापन योजना सम्बन्धी विभिन्न विवरण समेटिएको वार्षिक जलश्रोत तथा सिँचाइ पुस्तिका प्रकाशन गरि सार्वजनिक गर्नुपर्नेछ ।

२३. फारम बनाउन सक्ने: यस कार्यविधिको कार्यान्वयनको लागि आवश्यक पर्ने नमुना, मापदण्ड तथा स्ट्यान्डर्डका फारम बनाई मन्त्रालयले समय-समयमा लागु गर्न सक्नेछ ।